

זבל מואמינים

גליון שבועי מבית 'בני אמונים'

פרשת בלק תשפ"ד שנה י | גליון מס' 542

ת.ד 102 בני ברק | פקס: 03-5055919
9139191@gmail.com

פרתחו שערים

דבר מוסד ונשיא 'בני אמונים'

מתעוררים לעניית אמן

את דברי השבח שאמר בלעם על ישראל (במדבר כג כד): "הן עם קלביא יקום וכארי יתנשא", מפרש רש"י: "כשהן עומדים משנתם שחרית, הן מתגברים כלביא וכארי לחטוף את המצוות..."

מפרשו של רש"י לפסוק זה עולה, כי שבחו ומעלתו של עם ישראל אינם רק במצוות אשר הם מקיימים עם שחר, אלא, ואולי בעיקר, באופן שבו הם עושים אותן - "כלביא וכארי"! שום עכוב ומניעה לא יעמדו בדרכו של היהודי לקיים את המטל עליו!

אולם הבטוי "לחטוף את המצוות" צריך באור: הלא מצוים אנו להתכונן לקיום המצוות כראוי, בכבוד ובשיבוש הדעת, ואדרבה, בדיוק לשם כך שומה עלינו להתגבר כארי ולהשכים קום כחסידי הראשונים שהיו "שוהים שעה אחת" (ברכות ל ב), ומהו אם כן פשרה של חטיפת המצוות המזכרת בדברי רש"י?

חשבתי לפרש זאת על פי דברי רבי יעקב די אלבה, מחכמי איטליה לפני כארבע מאות שנה, הכותב בספרו 'תולדות יעקב', כי סופי התבות "הן עם קלביא" הם אמן, לרמוז כי זכות עניית אמן היא שמונעה מבלעם לקלל את ישראל.

לאור זאת מדקדקת היטב לשון רש"י "לחטוף את המצוות". קיום מצות עניית אמן אינו בשליטתו המחלטת של האדם, כי הוא תלוי לשם כך במברך. ולפי שהמכיר בערכה של כל אמן אינו מסגל להחמיץ ולו אמן אחת, מוצא הוא את עצמו עם בקור, בזמן שבברכות לרב מתגלגלות מפיות המתפללים, עובר ממתפלל למתפלל, כדי לחטוף עוד ועוד אמנים...

נמצא אפוא כי הפתוח מעיד על עם ישראל שהם משכימים כאריות מדי בקור כדי להקדים לבוא לבית הנכנסת, לעבר בין המתפללים, להקשיב לברכותיהם ולענות אחריהם אמן. זה המאפיין, זוהי הזהות. השכמת הבקור היא הזדמנות פז לצבור מלאכי אמן לרב, ויש לנצל זאת!

דורשי רשומות אף הסיפו והביאו סמוכין למנהגם של ישראל לרוץ שחרית לבית הנכנסת כדי לזכות בעניית אמן על ברכות השחר, מלשון הפתוח (שה"ש א ד): "משכני אחריך גרופה", שראשי תבותיו הם אמן, ואלו האותיות השניות בתבות אלו הן "שחר". מכאן שיש לרוץ כדי לחטוף את האמנים על ברכות השחר.

נזכר כי בדקות ספורות של השכמת בית המדרש, ביכלתנו לזכות בקלות במלא הפך אמנים, אשר יגנו עלינו מפני מבקשי רעתנו וישפיעו עלינו נהרות של טוב ואשר כל הימים. אמן.

בקריאת "הן עם קלביא יקום!"

שבת שלום,

298 213 מכאול"ן

פניני תפלה בפרשה

פניני תפלה בפרשה

בלק חיש מפת התפלה של ישראל

"וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמרי" (כב ב) מדוע נאמר "וירא בלק" ולא "וישמע בלק"? האם אמנם בלק מלך מואב ראה בעיניו את המלחמה בין בני ישראל לאמוריים? הפלי יקר' מבאר שכתוב זה לא נאמר כלפי מלחמתם של בני ישראל עם סיחון ועוג מלכי האמור, כי אם כלפי יעקב אבינו, הקרוי ישראל (בראשית לב כט), שאחר חטיפת דינה בתו, נלחם באמוריים וכבש את העיר שכם, וכפי שתאר זאת יעקב באזני יוסף בנו (בראשית מח כב): "ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמרי בחרבי ובקשתי". על מלחמה זו אמר הפתוח "וירא בלק", לפי שאות קורותיה של מלחמה זו ראה בלק בספר דברי הימים שהיה מנח לפניו, כדרך מלכי קדם. ומשהתבונן בלק בתוצאות מלחמתם של יעקב ובניו באמוריים, אף שעמדו לבדם כנגד עם שלם, אחרתו חרדה מפני בני בנייהם העומדים בשערי ארצו.

הפלי יקר' מוסיף ומבאר כי פיון שראה בלק שסבת נצחוננו הפלאי של יעקב נעוצה בתפלה - כפי שדרשו חכמים (ב"ב כג א) וכפי שתרגם אונקלוס "שקשת" מרמזת לתפלה ו"חרבי" לבקשה - החליט להתחכם ולהשתמש אף הוא בנשק זה כנגדם. לפיכך קרא לבלעם הרשע כדי שיכריע את המלחמה לטובת בני עמו, בכת פיו.

אמנות ישראל בפה ואמנות בלעם בחרב

"ותרא האתון את מלאך ה' נצב בדרך וחרבו שלופה בידו ותט האתון מן הדרך ותלך בשדה ויר בלעם את האתון להטתה הדרך" (כב כג)

רש"י מפרש (על פי במדבר רבה כ ג) שלפי שבלעם בא כנגד ישראל באמנותם של ישראל - בפיו, לכו נעמד המלאך כנגדו באמנותו שלו - כש"חרבו שלופה בידו".

רבי שבתי משורר-בס כותב כי רעיון זה אף נרמז בכך שהמלה "שלופה" נכתבה כאן בכתוב מלא, שבכך נתן לחלוקה לשתי מלים ולקראה "שלו פה", כלומר, המלאך השתמש באמנותו של בלעם - בחרב, לפי שהוא בא לפגוע בישראל באמנותם שלהם - בפה (שפתי חכמים).

תוכם של אהלי יעקב כפרם

"מה טבו אהליך יעקב משכנתיך ישראל" (כד ה)

ה'תולדות יעקב יוסף' דרש פסוק זה בדרך צחות:

"מה טבו אהליך יעקב", אכן יש לשבח את ישראל על פתי הפנסיות ובתי המדרשות שהם בונים ברב פאר והדר. ואולם יש לדעת כי עקר חשיבותם תלוי ב"משכנתיך ישראל" - שישפנו בהם תלמידי חכמים, ובכך יהיה תוכם כפרם.

מים בששון ממעיני הישועה

ונחרד: תעלות המים שהשקו את הפרדס היו יבשות וצחיחות.

הוא מהר אל מקור המים, שמו מכשול כלשהו מונע בעד המים מלעבר, אולם שם גלה להותו כי המעינות יבשו וחדלו מלתת מים. חיש מהר נקראו למקום טובי המקמים, הם חפרו, חשבו חשבונות והעלו השערות, אולם דבר לא הועיל.

עולמו של ישועה חשב בעדו.

יבשת המעינות היתה מפת מות בעבור הפרדס ובעבור מרכז הנפש ששכן בטבורו, אולם בעקר הורידה לטמיון את כל כספו והותירה אותו כמעט חסר כל.

בפנים נפולות הוא מהר שוב אל ביתו של האור החיים הקדוש, התישב לצד השלחן הדל ופרץ בבכי חסר מעצורים. דקות מספר חלפו עד שהיה מסוגל לדבר, לא לפני שלגם מכוס המים הצוננים שהגיש לו הצדיק.

בסבלנות רבה הקשיב האור החיים לספורו העגום. עיניו הרחיקאיות סקרו אותו בצער והשתתפות, ומשסים אמר לו האור החיים בקול עגום ובמלים מדודות:

"הבטתי בך בעת ששיתית את כוס המים ונחרדתי לגלות כי לא ברכת לפניך וגם לא לאחריה! דע לה, כי מפני העדר שתי הברכות - ברכה ראשונה ואחרונה - יבשו המעינות!"

האור החיים הק' הוסיף ואמר: "בטוחני בקביעה זו, ואף נרמז הדבר בנביאים. שכן הכתוב אומר (ישעיה יב ג): 'ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה' - בששון ראשי תבות: 'בברכות שתיים, שהכל ובורא נפשות', כי רק הנזרה בברכות אלו יזכה לשתי מים חיים ממעיני הישועה, אך מי שאינו נזהר בכה מסתכן באבוד הברכה.

אם תקבל על עצמך מיום זה ואילך להקפיד על הברכות פראוי, מבטיח אני לה כי המעינות ישובו לתת מימיהם כבתחלה!"

הדברים שיצאו מלבו הטהור של הצדיק מצאו מסלות בלבבו של ישועה. הוא קבל על עצמו מיד להתחזק באמירת הברכות ואף התחייב לפעל ולחזק אחרים בכה. האור החיים הק' ברכו בחם והוא עזב את הבית בלב רגוע.

יממה לאחר מכן שבו המעינות לנבע כבתחלה, ויהי לפלא.

ישועה שמר בכל מאדו על התחייבותו. למן אותו היום קבל את פני באי הפרדס שלט גדול ומאיר עינים עליו היו חרוטות ברכות 'שהכל' ו'בורא נפשות' באותיות נאות, בתוספת תזכרת בולטת - "חובה לברך לפני השתיה ולאחריה!"

מקאן ואילך נקרא המקום 'מעיינות חיים' על שם הצדיק, ומשך רבות בשנים נודעו מי המעינות כסגולה בדוקה לרפואה וישועה, בזכות האור החיים הקדוש זצ"ל.

דא עקא, ככל שהיה עשיר, פן היה עם הארץ. על המצוות שידע השתדל לשמור, אולם אלו היו מעטות. נתן לומר שלא היה מדקדק בקלה כבחמורה, ואף לא בחמורה כבחמורה...

אך באמונת חכמים היה האיש חזק ואמיץ עד למאד. הוא לא היה עושה צעד בלא להתעצב עם הצדיק אשר בעירו, הלא הוא האור החיים הקדוש. בכל עת שעמד בפניו איזה עסק או שהיה זקוק לישועה, מיד היה מחיש פעמיו לבית הדל אשר בקצה העיר, שם ספון היה רבנו חיים פן עטר על התורה ועל העבודה יומם ולילה.

באותה העת עשה האיש את אחת מעסקאותיו הגדולות. הוא רכש את הפרדס הנודע ששכן בעבורה של סאלי. העצים החסנים שצמחו בפרדס הניבו פרות נפלאים שהוציאו להם מוניטין במרוקו כלה. הבקוש לפרותיו של הפרדס היה רב, והם העשירו את בעליו.

סוד פרותיו המיוחדים של הפרדס נעוץ היה בשני מעיינות זכים ומתוקים, אשר פכו בין עצי הפרי המלבליים. מימיהם הצלולים זרמו בין עצי הפרי והרוו את העצים.

ברבות הימים הפך הפרדס לשכית חמדה נדירה, באשר האויר הצלול, ירק העצים, הפרות הנדירים והמית המים, חברו יחדיו והפכו אותו למקום נפש מעדף עבור תושבי האזור, יהודים ונכרים כאחד.

בתי הנפש הנאים שהיו פזורים בצדי הפרדס הנפלא השפרו לכל החפץ להמלט לזמן מה משאון העיר ומהמלת היום-יום, והמקום שקק חיים כמעט בכל ימות השנה.

רכישת הפרדס מבעליו הערבי לא עלתה לישועה בנקל. את רב הונו שעבד לצורך כה. אולם סוחר ממלח היה, ואם בחר להשקיע את רב הונו בעסקה זו, היה זה משום שצפה כי בתוך שנים ספורות יכסה הרוח את ההשקעה ומקאן ואילך יכפיל וישלש את הונו עד אין צד.

טרם סגירת העסקה סר ישועה אל מעונו של האור החיים הקדוש, שטח בפני הצדיק את פרטי העסקה וזכה לברכתו הנלבבת, ומיד לאחר מכן פנה לחתם את החוזה לחיים ולשלום.

חדשים ימים חלפו מאז, ישועה נכנס בשערי הפרדס כבכל יום, אולם מיד הבחין כי משהו אינו מתנהל כשורה. הוא הביט סביבו

לכבוד יומא דהלולא של האור החיים הק', החל ביום ראשון הקרוב, ט"ו בתמוז, מובא בזאת ספור נפלא שארע בימיו, המלמד על חשיבות אמירתן של ברכות הנהגין.

ספור זה נכתב בהקדמה לספר אוצר המכתבים ח"ב, על ידי המחבר רבי יוסף משאש, רבה של חיפה, כפי ששמעו ב"רגש

ברבות הימים הפך הפרדס לשכית חמדה נדירה, באשר האויר הצלול, ירק העצים, הפרות הנדירים והמית המים, חברו יחדיו והפכו אותו למקום נפש מעדף עבור תושבי האזור, יהודים ונכרים כאחד. בתי הנפש הנאים שהיו פזורים בצדי הפרדס הנפלא השפרו לכל החפץ להמלט לזמן מה משאון העיר ומהמלת היום-יום, והמקום שקק חיים כמעט בכל ימות השנה.

גדול" מפי רבי רפאל אנקוה, רבה של מרוקו ויליד העיר סאלי, עיר הולדתו של האור החיים הק', "כאשר קבלו מאבותינו הקדושים".

ישועה ששפורטש נמנה עם תושבי העיר סאלי, בתקופה שהתגורר בה גם האור החיים הקדוש. עשיר מפלג היה ישועה, כמה וכמה אחזות היו לו ברחבי המחוז ושרותיו וכרמיו הגיבו לו תנובה מברכת, אשר מלאה את אוצרותיו בממון רב.

עמידה בעז גורמת חדוה

"הוד והדר לפנינו עז וחדוה במקומו"

דרש ה'משך חכמה':

בשעה שפני ישראל סובלים מעל גלותם, וחרף הדיפות העוברות עליהם הם עומדים ב"עז" ומקיימים את מצוות ה' ככל שיעדם משגת, גם אם לא בשלמות, יש מקב "חדוה במקומו" של הקדוש ברוך הוא, יותר משעה ש'ישראל יושבים בשלום ובשלחה ומקיימים את חקי התורה בשלמות (משך חכמה, הפטרת שבת הגדול).

בבית שני לא שרתה שכינה במקדש

"הוד והדר לפנינו עז וחדוה במקומו"

פסוק זה הוא מספר דברי הימים, ואולם בספר תהלים נאמר (צו 1): "הוד והדר לפנינו עז ותפארת במקדשו". את טעם השנוי בין

באה הזמנה לכל משפחות עמים שיתנו משלהם אל השם יתברך. אבל מה יתנו לו? כי הוא אינו צריך לבריותיו! תנו לו 'כבוד ועז'. כי כל מה שברא הקדוש ברוך הוא, לא בראו אלא לכבודו, וזה בלבד הוא מבקש מבריותיו. וענן העז הוא שיתלו הגדלה בב עליה ויכירו וידעו שעז לאלקים להכריח כל בריותיו לעשות רצונו ולהשתעבד תחת ממשלתו".

עלינו לקשט עצמנו תחלה

"הבו לה' משפחות עמים הבו לה' כבוד ועז" שח ה'חפץ חיים':

מדי בקר פונים אנו לכל אמות העולם וקוראים להם "הבו לה' כבוד ועז". ואולם, האם עצרנו פעם לפני הקריאה והתבוננו האם אנו עצמנו נזהרים בכבוד ה' כראוי? הלא עלינו לקשט עצמנו תחלה, טרם משמיעים אנו קריאה זו לכל העמים (חומת הדת' חאק הדת פרק א).

הפסוקים מפרש רבי אליהו שיק כן: הפסוק בתהלים נאמר על ידי משה רבנו (רש"י ב"ב טו) שחי בימי המשכן שבו שרתה שכינה, ולכן סימו: "עז ותפארת במקדשו". ואולם את הפסוק בדברי הימים פתב עזרא הסופר שחי בתחלת ימי בית שני (ב"ב שם) שבו לא שרתה שכינה (יומא כב ב), ולכן דקדק בלשונו וסימו: "עז וחדוה במקומו" (עין אליהו' יומא כב ב).

הכבוד והעז לחי העולמים

"הבו לה' משפחות עמים הבו לה' כבוד ועז"

רש"י (ד"ה א טו כח) מפרש כי פסוק זה מחלק לשנים. בתחלתו מפנית קריאה למשפחות העמים לתת לה', מבלי לפרש מה עליהם לתת, ואלו בחלקו השני חוזר הכתוב ומפרש את אשר עליהם לתת, והוא: "כבוד ועז".

ביתר באור מפרש זאת הרמ"ד ואלי בפרושו לספר תהלים (צו ז), וזו לשונו: "בכתוב זה

קללה הנאמרת בלא הזכרת שם

"הנה עם יצא ממצרים הנה כסה את עין הארץ והוא ישב ממלי: ועתה לכה נא ארה לי את העם הזה..." (כב ה-ו)

מפני מה לא הזכיר בלק את ישראל בשמם? ומדוע בקש מבלעם לבוא למואב, הלא יכול היה לקללם במקום מושבו בפתור?

באר רבי שלמה קלווגר:

בגמרא (ברכות לד א) מבאר שהמתפלל על חברו אינו צריך להזכירו בשמו. ואולם פתבו הפוסקים כי דברי הגמרא נאמרו דוקא כשחברו

"הן עם כלביא יקום"

הודי יקר!

זה הזמן להתעטר בהגנה מיחדת השמורה למקפידים על עגית אמן, ולהצטרף לסגל 'גבאי אמן' המעטרים את בתי הפנסיות ברחבי הארץ.

להצטרפות:

נא מלא את טפס הצטרפות במכשיר נדרים פלוס/ואנו נצר עמך אי"ה קשר לשליחת חמרים.

בין ממלאי הטפסים תתקיים אי"ה הגרלה על זכות לנסיעה משפחתית לתפלה במקומות הקדושים, במיניבוס מפאר.

אמן ללא גמגום

תורו הגיע. רבי חיים שמע את צרתו, והשיב תשובה קצרה ונוקבת: "הקפד על עניית אמן", פסק ר' חיים בפני האב המפתע. טרם פנה ללכת הוסיף רבי חיים ואמר: "הואיל ותלמיד חכם אתה, עסק אף בענין זה של עניית אמן וכתב ברור הלכתי בנושא זה".

האב לא שאל שאלה נוספת. הוא סב על עקבותיו ויצא ממעון קדשו של הרב בדומיה ובהכנעה.

בהגיעו לביתו סר האב לחדר למודו והתישב לכתב מאמר הלכתי מקיף על חייב עניית אמן. הוא העמיק בסגיוות, לבן את דברי הראשונים, ואט אט קרם מאמרו עור וגידים, התפתח, העלה ענפים ושריגים, עד שבתם כחדש התפרס מאמרו על כשלושים עמודים הכתובים בצפיפות. המאמר היה בנוי לתלפיות, המסקנות יצאו ברורות ומסדרות, דבר דבור על אפניו.

ביום שסיים לכתב את מאמרו בקש האב לשוב ולעלות לביתו של הגר"ח כדי להציג בפניו את המאמר שכתב בהוראתו. בעמדו בפתח הבית פנה אליו בנו יוסלה בשאלה: "אבא, לאן אתה הולך?"

צעקה נמלטה מפי האבא: "יוסלה! חזר שוב, מה אמרת?" שאל מפתע עד עמקי נשמתו.

"שאלתי אותך לאן אתה הולך עכשו", אמר-שאל יוסלה בפשטות כשדבורו שוטף, חד וברור.

הפעם היה זה אביו הנדהם שהתקשה להוציא מפי מלה. המלים הקולחות שיצאו מפי בנו ברצף ובמהירות נשמעו לו כשירה מפלאה. הגמגום התאדה, כביכול לא היה מעולם. השאלה ששאל אותו יוסלה, הייתה רק התחלה לרצף משפטים חדים וברורים, ללא שמץ של זכר לגמגום שתקף אותו בתקופה האחרונה.

לפניכם ספורו המרגש של יוסלה, ילד חמד ממרפז הארץ, אשר לקה בגמגום כבד וזכה להרפא בכת עניית אמן, כפי שגשלה אלינו על ידי אחד מבני המשפחה.

"אבא... אנני רוצצה ללכתת ללבבית הכנסת... בקש יוסלה בעמל ובהתנשפות והשפיל את עיניו מבושה ומעצמת המאמץ.

האב התבונן בפניו היגעות של בנו, ולבו נחמץ למראהו המיסר. יוסלה בנו יקירי! יוסלה שהחל לדבר בטרם מלאו לו שנתים, ומאז פיו לא הפסיק לשפע דברי חכמה. כעת הוא התקשה להוציא אף את הקצר שבמשפטים. דבורו היה כרוך בקשי רב ובבושה בשל גמגומו הבלתי פוסק.

הגמגום פקד את יוסלה באחד הימים, ללא התרעה מקדמת. כך, באחת, חיי השתנו מן הקצה אל הקצה. תחת שטפי דבוריו הרהוטים, יצאו מפי קטעי מלים ושברי הברות.

בתחלה התלבטו ההורים המפתעים: האם הגורם לגמגומו הוא מתח מסדרת המכחנים המקיפים שנגערכו באותה תקופה בתלמוד-תורה? או שמא השפעת שפקדה אותו בשבוע שחלף נותנת בו עדין את אותותיה עד ההחלמה הסופית?

אבל כשהגמגום המשיך ואף הלך וגבר, החלו ההורים המסורים לדאג, לתמה ולהתפלל. הם שאלו לעצתם של ממחים בתחום, בקרו אצל טובי הרופאים, נסו סדרות טפולים שונות, ואולם מאמיה לא עזר.

משכלו כל הדרכים, החליט האב הדואג לעלות ולפקד את מעונו של הגר"ח קניבסקי ולבקש את עצתו וברכתו. וכך, בין הממתנים הרבים על מדרגות הבית המפורסם ברחוב רשב"ם, עמד האב הכאוב כשפיו ממלמל ברגש פרקי תהלים לרפואת בנו.

שיעורי גן עדן

עניית אמן במשנת בעל החלוא

האהל החדש המוקם בימים אלו על ציונו של הרבי מרדכימין בבית העלמין ברחוב גאנשא ברושה

הרבי מרדכימין

י"ח בתמוז תרל"ז

רבי יעקב אריה גוטרמן מרדכימין נולד בשנת תקנ"ב לאביו רבי שלמה בעירה וורקא שבפולין. כבר בצעירותו נכר היה עליו שלגדולות נוצר. הוא למד תורה מפיו של רבה הנודע של וורקא, בעל היתורת שמואל, והתמסר לחלוטין לעבודת ה'.

עוד בימי בחרותו התקרב לחוזה מלובלין והסתופף בצלו. בהיכלו של החוזה התודע ליהודי הקדוש מפשיסחא והיה מגדולי תלמידיו.

לאחר פטירתו הסתופף בצל ממשיכי דרכו, הרבי ר' בונים מפשיסחא, בנו רבי אברהם משה ורבי יצחק מאורקא. כמו כן הסתופף בצלו של המגיד מקוזניץ. בהגיעו לפרקו לקחו רבי בעריש מריטשוואל כחתן לבתו. לאחר פטירת רב העיר גאות רבי יעקב אריה לקבל על עצמו את עטרת רבנות ריטשוואל. בהמשך עבר לכהן כרב העיר רדזימין.

לאחר פטירת רבי יצחק מאורקא בשנת תר"ח, החלו רבים להסתופף בצלו של רבי יעקב אריה ברדזימין. הוא האריך ימים יותר משאר תלמידי הרבי ר' בונים מפשיסחא ונחשב כזקן האדמו"רים בדורו. שמו נשא בחרדת קדש כאיש קדוש ובעל מופת עצום, ורבים נהרו לחצרו.

ב"ח בתמוז, ערש"ק פרשת פנחס תרל"ז, הסתלק הרבי מרדכימין לבית עולמו, וביום ראשון שלאחר מכן נטמן בבית העלמין שברחוב גאנשא ברושה. לאחר פטירתו הדפסו מכתב ידו הספרים: 'דברי אבי"ב' ו'בפני אבי"ב'.

אמן – הודאה פוללת המתפרצת מעמק הלב

בבקשו להבהיר את מעלתה של עניית אמן, המשילה הרבי מרדכימין לקול השמחה הנשמע מפי אדם בעת שרגשות הודיה גואים בלבו. כגון: אב הזוכה להוביל את בנו לחפה, אשר באותה שעה חש הוא בכל נימי נפשו את עצמת חסדי ה' המרבים שלוהו לאורך כל השנים, מעת שנולד בנו ועד עתה. ואולם אם יעמד ויפרט את חסדי ה', צמצום ההודאה למלים יקחה את רגש ההודאה המתפרץ. לעמת זאת, כאשר מתפרצת מלבו צעקת שמחה והודאה, המבטאת את עמק תודתו על כל הנסים והחסדים הרבים שהרעיף עליו בוראו לאורך השנים אזי "הקול הזה כולל הרבה דבורים שהיה צריך לספר, והיה מבלבל אותו הספור".

אף המברך המפרט ומאריך בהודאתו מקהה במדת מה את תחושת ההודאה. לעמתו השומע ברכה מפי המברך, מצמצם את כל רגשות הודאתו בעניית אמן הפורצת ממעמקי לבו, ובכך הוא כולל רגשי תודה שלא כלל המברך בברכתו. ולפי שהעונה אמן מודה ומשבח יותר מן המברך, נמצא ש"גדול העונה אמן יותר מן המברך" (בכורי אבי"ב, כי תבוא).